

Izvoare istorice comentate

REFORMELE LUI WANG-MANG

Textul prezentat, face parte din *Istoria dinastiei vechi Han /Hanshu/*, care alcătuiește prima lucrare de istorie dinastică aparținând istoriografiei chineze. Autorii acestei lucrări au fost Ban Gu, iar după moartea acestuia, sora sa Ban Zhao, care a terminat-o poate înainte de anul 82 e.n. Scrisă de o familie de istorici, care au avut legături de rudenie cu dinastia Han, această lucrare constituie un izvor de prim ordin, pentru studierea istoriei politice și social-economice a Chinei în perioada cuprinsă între secolul III î.e.n. și începutul secolului I e.n. În *Istoria...* lor, care a servit ca model altor istorii dinastice întocmite ulterior, se face o relatare destul de amănunțită a evenimentelor legate de domnia împăratului reformator Wang-Mang, care a domnit la începutul secolului I e.n.

Textul

Wang-Mang¹ spuse : Cei vechi au statornicit ogoare cu fîntină^I pentru opt familii. Unui bărbat și unei femei îi reveneau 100 de mu^{II} de pămînt. Ei dădeau o zecime din recoltă ca impozit. Dinastia Qin a mărit impozitele și rechizițiile în folosul ei... Ea a desființat sistemul înțelepților^{III} — ogoarele cu fîntină — ca să înceapă acaparările de pămînturi... Cei puternici măsurau ogoarele cu miile, celor slabi nu le rămînea loc nici să înfigă un ac... Cei puternici au pus mîna pe împărțirea ogoarelor prin silnicie și înșelătorie : în vorbe impozitul este egal cu a treizecea parte, dar în fapt — cu jumătate din recoltă. Tații, copiii, bărbații și soțiile muncesc pe ogor întreg anul, iar ceea ce primesc nu le ajunge pentru hrană².

Acum eu schimb poruncile în felul următor : toate ogoarele imperiului se vor numi ogoare regale, sclavii și slavele se vor numi proprietate particulară^{IV}. Toți aceștia nu pot fi nici vînduți, nici cumpărați. Dacă sînt mai puțin de opt bărbați, dar au pămînt mai mult decît un ogor cu fîntină, atunci pămîntul care depășește se dă rudelor pînă la a noua spiță, vecinilor sau consătenilor. Toți cei care acum sînt lipsiți de pămînt trebuie să primească pămînt după lege. Călcătorul înțeleptului sistem al ogoarelor cu fîntină, nelegiuirii ațîțatori ai maselor, vor fi trimiși la hotar pentru apărarea împotriva diavolilor munteni³.

N. Lascu și Hadrian Daicoviciu, *Crestomație pentru Istorie Universală veche*, Partea I, *Orientul antic*, București, 1960, pag. 279 —280 /text compulsat/

I. Ogor cu fîntină = proprietate funciară obștească, în cadrul căreia ca unitate de măsură se lua lotul de pămînt arabil din jurul unei fîntini.

II. mu = unitate de suprafață care în acea perioadă a antichității reprezenta 0,019 ha.

III. sistemul înțelepților = înseamnă o referire la confucianiști, care cu începere din secolul al V-lea î.e.n., se pronunțau pentru menținerea proprietății obștești asupra pămîntului, fiind astfel inspiratorii ideologici ai reformelor lui Wang-Mang.

IV. Deși înțelesul termenului *si-shu* nu a fost definitiv stabilit, majoritatea specialiștilor sinologi înclină spre interpretarea că este vorba de o anumită categorie de oameni „legați de particulari”, „dependenți de particulari”. Așadar mai apropiat de acest sens, apare traducerea „sclavii rămân legați de proprietar și nu se îngăduie să fie vinduți sau cumpărați”, din *Crestomație de texte privitoare la istoria antică*, întocmită sub redacția Acad. prof. Emil Condurachi, /după textul editat în limba rusă de savantul sovietic V. Struve/, la pag. 63.

Comentariu istoric

1. Împăratul chinez Wang-Mang /9—23 e.n./ a fost întemeietorul efemerei dinastii Xin, „cea nouă”, după ce a uzurpat tronul, îndepărtînd dinastia Han timpurie sau de apus. Fiind sprijinit de vara sa, care era soția împăratului Yuandi /48—33 î.e.n./, el a ajuns sub domnia fiului acesteia. Chengdi /32—7 î.e.n./, cînd avea vîrsta de cca. 28 de ani, în anul 17 î.e.n., mare favorit la curtea imperială. Fiind promovat la rangul de regent în anul 1 î.e.n., în această calitate el a condus statul, pe vremea împăraților Pingdi și Ruziying. După uzurparea tronului, Wang-Mang a înfăptuit o serie de reforme cu privire la redistribuirea fondului funciar, interzicerea comerțului particular de sclavi, controlul de stat asupra sării și a fierului, monopolul statului asupra unor repetate emisiuni monetare, reglementarea prețurilor și sporirea impozitelor. Măsurile radicale luate de Wang-Mang nu au soluționat criza agrară și au provocat un haos economic general, stîrnind rezistența nobilimii și mai multe răscoale țărănești /17 e.n./, dintre care cea mai puternică a fost „răscoala sprincenelor roșii” din Cîmpia Centrală a Chinei. După înfringerea și uciderea uzurpatorului, a avut loc în anul 25 e.n. restaurarea dinastiei Han, cunoscută în istorie sub numele de dinastia Han tîrzie sau răsăriteană.

2. În regatul Qin, dependent de imperiul condus de dinastia Zhou și cuprinzînd regiunea din jurul actualului oraș Xianyang din provincia Shaanxi, ministrul Shang Yang, reprezentant al curentului „legiștilor” /*fajia*/, partizan al unei politici realiste și despotice, a întreprins la mijlocul secolului IV î.e.n. o serie de mari reforme, care au avantajat noua nobilime militară și comercialo-cămătărească, prin posibilitățile create pentru dezvoltarea relațiilor bazate pe proprietatea privată. Astfel reforma agrară a desființat proprietatea funciară obștească, adică acele „ogoare cu fîntîni” /sistemul *jing-tian*, care totaliza fiecare cîte 17,1 ha, fiind împărțit în nouă loturi patratice egale, din care opt erau repartizate grupurilor de cîte opt familii, cel de-al nouălea, situat la mijloc, rămînînd destinat muncii în comun/, recunoscînd dreptul de posesie, de vânzare și cumpărare a pămîntului, în mod liber, ceea ce a avut drept urmare concentrarea pămîntului în mîinile acestei noi nobilimi. O altă lege, care obliga la separarea familiilor mari sub amenințarea dublării impozitului, a dat impuls descompunerii obștei sătetești. Acapararea pămîntului a fost de asemenea încurajată de modificarea sistemului de stabilire și percepere a dărilor, în vederea intensificării efortului de război, care urmărea cîștigarea unor regate vecine. De aceea, vechiul impozit agricol reprezentînd 1/10 din cantitatea recoltei, a fost înlocuit cu un nou impozit, mai apăsător pentru micii agricultori, deoarece mărimea lui era în funcție de suprafața de pămînt lucrată, fără a lua în considerare diferitele calamități naturale, care puteau afecta recolta. Shang Yang a instituit o ierarhie a titlurilor nobiliare, drept răsplată pentru faptele de arme și a pus la baza diferențierii sociale

principiul averii, ținându-se seama de întinderea stăpînirilor funciare, de numărul de case și de sclavi etc. Toate aceste reforme au contribuit la întărirea rapidă a regatului Qin care s-a transformat într-un puternic stat centralizat, ajungînd neîntrecut în putere la mijlocul secolului al III-lea î.e.n., așa încît sub conducerea lui Qinwang /246—210 î.e.n./, în anul 221 î.e.n., s-a încheiat procesul de unificare a Imperiului chinez. După unificarea Chinei, Qinwang /pe care tradiția istorică de mai tîrziu îl numește în mod obișnuit Qin Shi Huangdi, adică „primul împărat al Imperiului Qin“/, a impus reformele lui Shang Yang în întregul imperiu, printre altele fiind abrogat sistemul „ogoarelor cu fintîni“ /*jing-tian*/, ceea ce a determinat ruinarea în masă a țărănimii, așa cum s-a constatat în timpul domniei împăratului Wudi /140—87 î.e.n./, care a aparținut dinastiei Han timpurie. Asprimea deosebită a legilor introduse de Qinwang, care prevedeau pedepse grele pentru cele mai mici abateri, sporirea servituțiilor legate de munca în construcții sau în folosul armatei, precum și creșterea impozitelor /de douăzeci de ori în comparație cu perioada anterioară/, au înrăutățit progresiv situația micilor agricultori și a soldaților-țărani de la frontieră, care puteau ajunge sclavi fie din pricina datoriilor cămătărești, fie din motive de ordin penal. De aceea, a fost firesc ca aceste măsuri să aibă drept rezultat, pe de-o parte, diminuarea puterii imperiului, care se întemeia pe soldații recrutați din rîndul micii țărănii, iar pe de altă parte, o creștere a tensiunii sociale în mediul rural, ceea ce oricînd putea duce la declanșarea unor puternice răscoale țărănești, cu efectul unei eventuale destabilizări a puterii imperiale.

3. Slăbirea puterii militare a imperiului chinez, la sfîrșitul secolului I î.e.n., a imprimat un caracter defensiv politicii sale, într-o perioadă cînd avea loc o intensificare a atacurilor triburilor xiongnu la hotarele de nord-vest ale Chinei. Concomitent cu aceste evenimente, au avut loc răscoale ale țăranilor liberi și sclavilor, în provinciile Hunan, Sichuan și Shandong. Se întrevedea o apropiată criză politică și pentru a o evita, Wang Mang a întreprins mai multe reforme, urmărind atenuarea nemulțumirilor populare și întărirea regiunilor aflate la granițele statului chinez. După ce a preluat puterea, Wang Mang a decretat, în anul 9 e.n., că întregul pămînt devine „pămînt imperial“ /*wang-tian*/, totodată interzicînd comerțul particular cu sclavi, care erau considerați doar a fi dependenți față de particulari. În același timp, uzurpatorul a hotărît restabilirea vechiului sistem al „ogoarelor cu fintîni“ /*jing-tian*/, urmînd ca orice teren, a cărui suprafață depășea ceea ce se considera a fi necesar unui grup de opt familii, să fie împărțit celorlalți membri ai obștei sau vecinilor. După reglementarea acestei probleme, urma ca toți cei ce erau lipsiți de pămînt, să capete un ogor după vechea rînduială. Cei care ar fi încercat să împiedice revenirea la sistemul „ogoarelor cu fintîni“ /*jing-tian*/, erau amenințați cu deportarea în regiunile îndepărtate de la marginea imperiului, pentru a lupta împotriva „diavolilor munteni“, probabil acele triburi Qiang, de munteni, din Vest, sau triburile din Sud-Vest, toate aceste triburi la un loc, care dădeau destul bătaie de cap autorităților imperiale chineze, fiind așezate în complexul himalaian. Prin aceste dispoziții, Wang Mang intenționa să oprească procesul deposedării de pămînt al țăranilor din obștile sătești, care provoca grave urmări de ordin social-politic în societatea chineză. Reformele lui Wang Mang nu au putut pune capăt crizei agrare, datorită opoziției îndrînjite a marilor proprietari de pămînt și de sclavi. Reforma s-a realizat dar măsurile adoptate de Wang Mang, au fost în general abuziv apli-

cate de funcționarii corupți, aceștia căutând să tragă foloase personale din numeroasele interdicții legiferate, au stors importante sume de bani de la populație. În consecință, aceste reforme au ajuns în cele din urmă să stărnească cea mai largă împotrivire, starea de exasperare a poporului accentuându-se prin intervenția unor calamități naturale /invazia lăcustelor, seceta și inundațiile/, a determinat dezlănțuirea unor răscoale în întreaga țară, care au dus la prăbușirea regimului instaurat de Wang Mang /23 e.n./.

Indicații metodice

Acest fragment, relatînd doar în parte despre reformele lui Wang Mang, nu se pretează decît la o folosire a primei sale jumătăți, deci restrînsă, la clasa a V-a, pentru a scoate în evidență situația grea a țărănimii, cu prilejul lecției despre China antică (atunci cînd se vorbește despre viața de lux a celor bogați și mizeria celor săraci). Numai la clasa a XI-a, în cadrul temei *Structura socială în orînduirea sclavagistă*, se poate lua în considerare utilizarea integrală și analiza în detaliu a fragmentului. Momentul în care se înfățișează textul de față elevilor, poate fi ales la începutul prezentării *luptei pentru drepturile politice și economice*, înainte de abordarea problematicii lumii greco-romane. Lectura trebuie însoțită de o explicare terminologică și de un comentariu analitic, pentru a se înțelege diversele cauzalități și interacțiuni, care au dat naștere unui asemenea act istoric ineficace, cum s-a dovedit a fi suita de reforme întreprinse din inițiativa lui Wang Mang, la începutul secolului I e.n.

OCTAVIAN CRISTESCU